

Yabancı iki dost sanatçının resitalleri

Yazan: B.S. YAZAR

Dost Irak Cumhurbaşkanı Muhterem Abdurrahman Muhammed ARİF'in, Cumhurbaşkanımız sayın Cevdet sunay tarafından Çankaya köşkünde verilen yemek şöleninde bulunduğu 21 Şubat akşamı, Ankara Devlet Konser salonunda kardeş Arnavutluk'un ses sanatçılarından tenor İbrahim TUKİCİ ile bas Mentor CEMALİ'nin ilk resitalleri verilecekti. O günkü Ankara Radyosunun sabah Sanat Haberleri programından duymuştum bu ilk resitali... Buna «ilk resital» diyorum, çünkü Arnavut kardeşlerimiz, istiklallerini ilân ettikleri 1912 yılından beri ilk defa Türkiye Cumhuriyetinde konser vermektedirler. Ve elbette ki bu konseri dinlemek, Arnavutların ses, söz ve duyguları hakkında bir fikir edinmek ve daha doğrusu özlemini çektiğimiz Rumeli'nin havalarını teneffüs etmek... Hoş ve ilginç olacaktı...

Saat 20.30 da bin kişilik salon hemen tamamen dolmuş sa-
yılıyordu. Salona girmeden önce, sanatçıların fotoğraf ve biyografilerini kapsayan birer konser programı lütfedildi. Bunda, kompozitörleri de yazılı 20 kadar Arnavutça halk türküsü, şarkısı, marş ve Arnavut millî operalarından seçilmiş arylar vardı.

Konuk solistlere değerli sanatçılarımızdan piyanist Sabahattin KALENDER eşlik edecekti. Seçkin dinleyiciler yerlerini aldıktan sonra yağız çehreli bas Mentor CEMALİ sahneye girdi, tanıtıldı ve alkışlandı. Sonra salonu doldurup inleten işlenmiş bir sesle P. JAKOVA'nın yarattığı Arnavutça «Mrika» operasından bir «arya» okudu. Alkışlardan sonra, bunu Arnavut kompozitörü Zadeya'nın bir «Romans» ı ile «Vatan» parçaları izledi. Bunu takiben, ne çabuk gittiği anlaşılamiyan Daiya'dan «Küçüğüm», yine Zadeya'dan «Ağlama» ve «Senin Siyah Gözlerin», «Sen Ona Ne Söyledin?» isimli halk türkülerini dile getirdi. Bu halk türkülleri, motif itibarıyla bize yakın olduğundan okuyucuları iyi ce ismiş ve dinleyicileri kavramıştı...

Bundan sonra, mizaç itibarıyla neşeli ve şakacı olan tenor İbrahim TUKİCİ, sahneye girdi. S. GJONI'den «Kar Çiçeği» isimli stilistik bir parça, «Geli» adlı bir halk türküsü okudu. Bunun sesi, tipik Arnavut halk türkülerinin havasını verdiğinden, dinleyenleri birdenbire tutuşturdu. Birinci bölüm her iki

gönüllü ve anlayışlı konuklarımız, alkışlanırken elleriyle mîl temadiyen, bir iki gün zarfında Arnavut notalarına itibak etmiş olan piyanist Sabahattin KALENDER'i gösteriyor ve bu karşılıklı tevazu yarış halini alıyordu...

Nihayet konserin son bölümlerine sıra gelmişti. Her iki sanatçı Arnavutça iki halk türküsünden sonra, Türkçe «Ha Buradan Aşağı!» isimli parçaları birlikte çok güzel okudular ve hele «Sevgili Bakuş» ile «Bülbütün Şarkısı» nı terennüm ederken, dinleyiciler kendilerinden geçiyorlardı, böylece bu iki konuk sanatçıya, haklı olarak «Bülbüller» adı verildi.

Dinleyenlerin alkışlı ısrarlarına rağmen, misafirlerimiz ancak birer şarkıyı tekrar ettiler ve neşeli gece böylece son buldu... *

Konserden sonra tanışıp kutladığımız sanatçılar, yurdumuza gelmekten çok memnun olduklarını, Türk dinleyicilerine minnettar kaldıklarını, yurdumuza ilk bakışta çok güzel ve banyındır bulduklarını, burada kalacakları kısa süre içerisinde, Bursa, İzmir ve İstanbulu da görmek imkânına kavuşacaklarını ve oralarda birer konser vereceklerini ve keza Ankara Radyosunda da banta alınmak üzere parçaları sunacaklarını ifade ettiler.

Tanıştığımız, Arnavutluk'un Ankara Büyük Elçisi sayın Bekir YUSUF da, Arnavut halkını da pek yakında Türk sanatçılarını dinlemek zevkine ka-

TUKİCİ de, Moskova Çaykovski Konservatuarını bitirmiş, Eugen Onegin, C. Rusticana, Palyaço, Carmen, Butterfly, Ringoletto «Mrika» ve «Hatıra Çiçeği» operalarında oynamıştır. Avusturya, Almanya, İtalya, Çekoslovakya, -Bulgaristan, Romanya, Asya ve Afrika ülkelerinde baş rollere çıkmış ve konserler vermiştir. Dünya Gençlik Festivalinde ödüller kazanmıştır.

ARNAVUT MÜZİĞİ VE FOLKLÖRÜ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ:

Bilindiği gibi, Balkan yarımadasının en eski ve otokton sakinleri olan İllir, Trak ve Epirililerin torunu olan Arnavutlar, diğ itibarıyla Hint - Avrupalıya bağımsız bir bölümüne mensup olup bu bölümün daha ziyade «satem» koluna bağlıdır.

Çağdaş Albanoloğların araştırmalarına göre Arnavutlar çok eski ve zengin bir folklorla ve dolayısıyla kendilerine özgü bir müziğe maliklerdir. Balkanoloğ FALMERAYER'e göre, Arnavut örf ve adetleri diğer Balkan uluslarına da intikal etmiştir. Meselâ Elenler, kıyafet ve folklorik motiflerini, özellikle Epir melodilerinin ana temalarını Arnavutlardan almışlardır. Bizim Karadeniz havaları ile yakınlığı bulunan Yunan (Kemenço) havaları, Arnavutlardan mühlendir. Arnavut halk müziğinde temel çalma aracı olan ve «Lahuta» tesmiye olunan «Kemençe» Karadeniz sazını çok andırmaktadır.

Arnavut halk müziği aslında

lanmıştır.

Bugün Tiran'da birer Yüksek Konservatuar ile Sözlü ve Müzikal Folklor Enstitüsü mevcuttur. Halen 5842 adet polifonik ve homofonik, enstrümental melodi toplanıp değerlendirilmiştir. Bu Enstitüsü marifetile halk türkülleri, halk morfolojisi ve müziği incelemeleri yapılmaktadır. Buna paralel olarak, siyasi Arnavutluk dışında kalan Yugoslavya Federasyonundaki Kosova - Metohi Eyaletinin başkenti Piriştina'da da Arnavutça müzik araştırmaları yapılmaktadır ve Piriştina Radyo - Televizyonu bu konuda çalışmaktadır.

Arnavut müziği ile yabancılar da çok meşgul olmaktadırlar. Meselâ, başta Yugoslavya (Yugofon Plak Kurumu), İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa (Chant du Monde, Bam, Siques Vogue, Supraphon), İngiltere (Philips Mimigrove), Hollanda, Almanya, Avusturya vs. de pek çok Arnavutça halk müziğine ilişkin «microsilon» tipinden plaklar yapılmıştır...

Adlarını andığımız Mentor CEMALİ ile İbrahim TUKİCİ'nin çeşitli ülkelerde plâğa almış eserleri mevcuttur. Bunlardan onar parçalı 2plâstik plâk «Kenge to këndura nga Ansambl i Kengeve de Valleve Po pullore te Shqiperise» - Arnavutluk Halk Türkülleri ve Oyunları Ekibi tarafından okunmuş şarkılar) adıyla Arnavutlukta basılmıştır.

Müziğin köktü halk duygusu

solistin birlikte okudukları Sa-
vaş Marşları ile kapandı. Fa-
kat alkış tufanından «Ara» ya
girilemedi ve dost sanatçılar,
bire ilâve türkü daha okudu
lar. Bilhassa İshkodralı İbrahim
TÜKİÇİ'nin okuduğu Türkçe Ka-
radeniz havası çok beğenildi, Al-
kışlandı alkışlandı... Bunun ye-
gâne özelliği, solistin Türkçe
bilmediği halde, Karadeniz tür-
küsünü, bizim Karadenizli sa-
natçılarımızdan daha iyi telâf-
fuz etmiş olması oluyordu.

★

«Ara» dinlenmesinden sonra,
yine Mentor CEMALİ, konseri
ne başladı ve ancak sanat erba-
bının anlayıp takdir edebilece-
ği «Güzel Gözlerin İçin» (No-
va'dan), «Çoban Kızı» (M. Ge-
diku'dan), «Aydınlık Vatan»
(T. Harapi'den) ve «Kahra-
manların Şarkısı» (Petusch'i'den)
okudu. Alkışlandı, alkışlandı o-
kudu... Ve fakat program dışı
na çıkmak istemediği için, da-
ha önce okuduğu parçaları tek
rarladı...

İbrahim TÜKİÇİ de, «Bilyor-
san Güzelim» ve «Elbasana Gı-
dıyorum» adlı iki halk türküsü
ile «Arnavutluk'un Dağları» (A-
Mula'dan) ve «Yankı» (P. Gat-
si'den) isimli parçaları okudu.
Ve dinleyenlerin nasıl coştugu
nu sezdiği için alkış toplama-
ğa muvaffak oldu. Ama alçak

vuşacağını, bir süre önce, Arna-
vutluk'a gitmiş bulunan bilim
heyetinden memnun kaldıkları-
nı, sportif faaliyetlerin yeni-
den başlayacağını ümid ettiğini
Türkiye'nin teknik, tarım ala-
nında Arnavutluk'a yapacağı
yardımdan sevindiklerini, pek
yakında - muhtemelen ilkbahar
da - yüksek dereceli memur-
lardan kurulu bir Arnavut de-
legasyonunun Türkiye'yi res-
men ziyaret edeceğini, beyan
etti...

SANATÇILARIN BİYOGRAFİLERİ:

Konser programından ögre-
nildiğine göre:

— 42 yaşındaki Bas Mentor
CEMALİ, 1952-57 yıllarında Mos-
kova Çaykovski Konservatuarı-
nı bitirmiş, Repertuarında Glin-
ka'nın «İvan Suzanin», Çaykovs-
kinin «Eugen Ogenin», Rossini-
nin «Sevil Berberi», Verdi'nin
«Rigoletto», Milli Operadan JA-
KOVA'nın «Mrika», Kondi'nin
«Hatıra Çiçeği = Lulja e Kuj-
timit»... Operaları vardır. Rus-
ya, Çekoslovakya, İtalya, Avus-
tura, Romanya, Bulgaristan,
Finlandiya ve Çin'de operalarda
ve konserlerde söylemiştir. Mil-
letlerarası bir çok festivallere
katılmış ve ödülleri kazanmış-
tır. Arnavutlukta birinci sınıf
sanatçı ünvanı vardır.

— 40 yaşında tenor İbrahim

polifonik ve kolektiftir, çoğu
kez kadınlı erkekli birlikte oya-
nanan Hora = Zeybek havala-
rında kendini gösterir. Arna-
vutçada yanık ve melânkolik
havalara yok gibidir, hava bir
derdi ifade etse bile cesaret ve
metanet telkin eder. Korku hiç
bulunmaz. Hele hiyanetlik keli-
mesine hiç tesadüf edemezsi-
niz...

Konular, genel olarak: Sa-
vaş, kavga, eşkiyalık, gurbet,
doğum, sevgi, evlenme çoban-
lık hasat; bağbozumu, pazar-
ticaret, bayram, düğün, kahra-
manlık vs... hayatından alır-
lar. Dini motifler, özellikle hu-
ristiyan unsurlarda ögün gibi-
dir. Yalnız müslümanlarda Bek-
taşilik yaygın olduğundan Bek-
taşi ney ve kaval sesleri önem-
li bir yer tutar. Fakat pesi-
mizm yoktur. Bizim vasıtamız
la Mevlit de Arnavutlara geç-
miştir. Pek çok çevirileri mev-
cuttur.

Arnavutlar bizimle temasa geç-
tikten sonra, «çifteli» de geç-
miştir. Bu yönden Arnavut halk
müziğinde, özellikle Makedon-
ya ve Kosova havalilerinde, pek
çok Türk motiflerine rastlanır.
İç yapı bakımından zengin o-
lan bu halk müziği ancak son
zamanlarda pedagojik ilkilere
göre modern metot ve teknik
enstrümanlarla işlenmeğe baş-

ve zevkine dayandığından, halk
hizmetindeki Tiran ve Piriştina
Radyolarının şarkı ve türküleri,
son on yıldanberi, milli halk
melodilerine fazla önem ve bu
hususstaki programlarını üç-
dört misli kuvvetlendirmiştir.
Malûm olduğu üzere, dünyanın
hemen her yerinde modern mü-
zik kafa ile ve halk müziği kalp
ile sevlilmektedir.

Arnavut halk müziği ve folk-
lori ile ilgili dilimizde hiçbir
eser ve hattâ tek bir makale
bile yoktur. Pariste iken edin-
diğimiz Fransızca bir kitaba
göre (*), Tiran Devlet Üniver-
sitesi Folklor Enstitüsü tara-
fından «Kenge popullore, lirike,
historike, legendare... = Tarihi,
historik, destanli, hamasi halk tür-
küleri» gibi kitaplar basılmış...
1962 yılında, Tiran'da 600 ka-
dar yerli ve yabancı albalogun
iştiraki ile toplanan birinci Al-
banoloji Konferansında Arna-
vut Halk müziği de ele alınıp
tartışılmış ve bazı tebliğler o-
kunmuş...

Yugoslavya'daki Makedonya
ve Kosova eyaletlerinden yurdu-
muza göçen bazı Arnavut ve
Türk kardeşlerimiz, İstanbulda,
Türk - Arnavut Kardeşliği Der-
neği bünyesi içinde Türk - Arna-
vut Folklor Ekibini kurmuş ve
30-40 kişilik ekip zaman zaman

(Devamı Sayfa 5 de)

(Baştaralı z ne...
yurt içinde ve dışında konser
ler vermektedir.

Bu vesile ile şunu da ifade etmek mümkündür ki, Balkan ulusları içinde Türk ve Arnavutlar kadar edebiyat, sanat, müzik, folklor ve gelenek itibariyle birbirleriyle anlaşıp kaynaşan başka bir Osmanlı unsuru mevcut değildir. Bundan böyle, Türk - Arnavut Kardeşliği, hız ve kaynağını teorik kuru sistemlerden değil, iki ulus arasındaki samimi ve moral bağlarından almaktadır Çünkü, - sosyoloji kurallarına göre - fert egoist ve aşırı olabilir, ama toplum olmaz, toplum sentezin tâ kendisidir...

Kısaca: Türk - Arnavut Kardeşliğinin ihyası yerinde bir hareket olmuş ve bu ilişkiler her iki milletin milli menfaatlerine uygundur. Bu ilişkilerin daha da geliştirilmesi elzemdir. İki ülke arasındaki kültürel faaliyetlerin, bir dernek marifetiyle yürütülmesi daha demokratik bir değer taşır. Nitekim kurulmuş bulunan Türk - Irak Kardeşlik Derneği bu iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ölmeyen ve iki tarafa daha fazla yararlı olan ilişkiler, informal olanlardır... Her neyse... Biz Arnavut ses sanatkarlarını sevdik ve beğendik. Bizim ses ve tiyatro sanatkarlarımız da Arnavutluğa gittiklerinde ne kadar takdir edileceğini yakında ve yakından göreceğiz...

(*) CHANSONNIER POPULAIRE ALBANAIS, 1961, 17X 24, 104 S. (İçinde 60 kadar folklorik resim ve 82 halk şairi vardır.)